

El secret brut

L'escriptora Betty Friedan parla de la vellesa, l'erotisme madur, la diversió de les noies i de l'orgull feminista

Betty Friedan és considerada la "mare" del feminisme modern. Amb *La mística de la feminitat* (1963), llibre en què re-passava el paper tradicional de la dona en la postguerra, impulsà decidivament la lluita per la igualtat de drets. Com a fundadora de NOW (National Organization of Women), fins ara el lobby més influent en l'àmbit dels drets de la dona, Friedan ha tingut molt de temps un paper capdavanter en el femanisme nord-americà. Des que, a partir dels primers anys 80, les feministes radicals li critiquen, com més va més, la seva línia moderada, Friedan, que ara té setantatres anys, es dedica a un altre camp: la discriminació de la gent gran. El seu darrer llibre, *The Fountain of Age*, ha esdevingut un best-seller als EUA.

—*Senyora Friedan, fa trenta anys el seu llibre La mística de la feminitat va posar en relleu la insulsa existència de la mestressa de casa que malbaratava la vida fent pastissos i canviant bolquers. Vostè ha sacsejat tota una generació de dones. Ara, als setanta-tres anys, té un nou cavall de batalla: vol estimular els vells i deslliurar-los de la frustració de l'edat i de la quimera de la joventut.*

—Amb quina cara més escèptica que ho dieu! Ja sé què en penseu: la vellesa, uf, quin avorriment! Ho entenc molt bé. A mi, abans, la vellesa tampoc no m'interessava gens. Quan vaig fer els seixanta, els amics em van organitzar una festa-sorpresa. Els hauria escanyats!

—*Actualment escriviu sobre les alegries de la vellesa.*

—Això de fer-te vell és una cosa que he reprimat molt de temps, com tothom.

Ja havia passat l'edat crítica, sí. I què? Per fer els meus llibres dels anys 60 i 70 vaig parlar amb una infinitat de dones, dones que havien reeixit a combinar professió i família. I em deien: "Edat crítica? No n'he pas passada cap, jo!"

—*Prodigis biològics?*

—De primer, també m'ho pensava. És clar que havien passat el climateri, però per a elles no tenia res d'especial. I això en un temps en què la cosa normal és que una dona s'hagués enfonsat psíquicament quan, amb la menopausa, s'havia acabat la seva "vida de dona".

—*I vós, què? Ni fogots ni depressió?*

—No, res de res. O potser sí. Una vegada vaig tenir una cosa, el 26 d'agost de 1970. Organitzàvem una vaga de dones per la igualtat de drets, una marxa per la 5a Avinguda, i teníem la central sota teulada, sense aire condicionat. Jo estava amarada de suor, xopa; vaig gastar un paquet gros de mocadors de paper. Però fins molt més tard, en fer-se grans moltes feministes i començar aquest nou, o vell, teatre sobre la menopausa, no vaig pensar: què devien ser allò, els fogots?

—*Les dones, com afirmeu al darrer llibre The Fountain of Age, afronten la vellesa millor que no pas els homes.*

—Certament. Quan, a un home, se li mor la dona, molt sovint es mor darrere seu, en un lapse de dos anys. Si a una dona, se li mor l'home, potser passa el dol, o potser no; però hi ha poques probabilitats que es mori. Fins i tot es revifa, ben sovint.

—*Parlant clar, a l'hora de rebre, les dones són més dures?*

—Això té a veure amb la vida: estan acostumades a reaccionar de pressa als canvis. En el cas dels homes, tot va més regularment; formar-se, ascendir, fer carrera... i s'ha acabat. Les dones sempre tenen més responsabilitats. Què serà dels fills? Encara es pot salvar aquest matrimoni? Què en fem, dels pares vells?

—*Per a les dones fer-se gran tampoc no és tan fàcil com dieu. L'estrès apareix amb les primeres arrugues...*

—Sí, sí, ja ho sé; tothom diu "ah, pobres dones!" Es moda lamentar-se dient que un home encara és *sexy* als seixanta-cinc anys, sobretot si té un milió de dòlars.

—*Però és així. New York Magazine acaba de presentar Paul Newman a la portada com l'home de setanta anys amb més sex-appeal.*

—També haurien pogut agafar la Lauren Bacall.

—*Bé, el cas és que no ho han fet.*

—Però, si és molt passat de moda, això, aquesta idea que els homes encara són *sexy* als setanta i les dones, com a molt, fins als quaranta!

—*Quan una dona té cinquanta anys, com escriu la feminista britànica Germaine Greer, es*

"Quan, a un home, se li mor la dona, molt sovint es mor darrere seu, en un lapse de dos anys. Si a una dona, se li mor l'home, potser passa el dol, o potser no; però hi ha poques probabilitats que es mori. Fins i tot es revifa, ben sovint."

"La gent comença a aprendre a no amagar l'edat, sinó a acceptar-la. No pas com una època d'anar-se pansint, de només davallar i davallar, sinó com una època amb possibilitats noves."

"El sexe és important, i a més a més avui sabem, per les investigacions, que homes i dones, mentre viuen, sempre poden continuar essent un ens sexual."

torna "invisible". No existeix. Ningú més no la percep, sobretot cap home.

—Això és absurd. Cal fer penitència, ara, passada la menopausa? És això el que voleu vosaltres? Anar pel món lamentant-vos: "Ai, pobra de mi, sóc una vella arrugada, sóc una bruixa"?

—*La dictadura de la follia per la bellesa no té compassió. La dona que vol ser atractiva ha ser jove i prima.*

—Sí, és clar, conec prou els anuncis de Calvin Klein amb Kate Moss, les models amb vestits superestrets, aquest ideal de bellesa gairebé de pre-pubertat. Sé prou quines imatges es posen en circulació: aquestes propagandes amb unes noies obsesidament primes que semblen criatures, talment invitacions escenificades a la pedofília. Però, mireu, les dones de quaranta, cinquanta o seixanta anys d'avui ja no tenen ganes de ser esclaves de la moda.

—*Voleu dir que no us feu il·lusions? El fet és que especialment als Estats Units lluiten amb dolor contra la vellesa. La cirurgia estètica no té límits i, per amagar l'edat i aturar-la, hi ha qui s'ho ven com qui diu tot.*

—Naturalment, encara hi ha l'absurd fetitxe de la joventut. Molta gent busca embogida aquesta font llegendària de la joventut que, si t'hi tires de cap, et tornes jove. Però això canviarà. Els homes i les dones viuen ara un terç més que no a principi de segle. La gent comença a aprendre a no amagar l'edat, sinó a acceptar-la. No pas com una època d'anar-se pansint, de només davallar i davallar, sinó com una època amb possibilitats noves. I funciona, si ho proves. Ho demostren també els meus estudis. Aquesta és, tant si us ho creieu com si no, la realitat.

—*La realitat és que, als setanta anys, un home troba fàcilment una companya més jove, cosa que no es pot dir en el cas d'una dona.*

—No, no ens hem pas d'enganyar. Però és que els homes ho tenen pitjor: es moren abans, i un cop morts, ningú no en treu profit. Aquesta nit no podia dormir i pensava en tots els homes que coneixia que s'han mort aquests últims anys. Deu. Els que sobreviuen...

—*Despatxen sovint l'esposa de tota la vida...*

—...i els agrada de buscar-se'n una còpia de vint anys. Aleshores comencen de bell nou amb la família i els nens per sentir-se joves un cop més.

—*Una dona no té aquesta possibilitat. S'hi ha d'avenir? Ha de dir: ara s'ha acabat l'amor, s'ha acabat el sexe?*

—Jo no ho diria mai, això. El sexe és important, i a més a més avui sabem, per les investigacions, que homes i dones, mentre viuen, sempre poden continuar essent un ens sexual. Bé, els homes de la nostra edat o bé són morts o casats. Potser cal desenvolupar idees revolucionàries i deixar de banda els tabús: que diverses dones comparteixin un home, o que trobin

companys més joves, o que s'apleguin entre elles en relació lesbiana.

—Hi insistim: als homes, no els cal anar a cercar nous models; ho tenen més fàcil.

—Us equivoqueu. Penseu en Alfred Kinsey, que deia que l'home arriba al seu apogeu als disset anys aproximadament. Imagineu-vos, doncs, l'estrès emocional que suporta un home gran amb una dona de vint anys. El masclisme exigeix: "Has d'eliminar els altres païos". I això no és gaire fàcil, als seixanta anys. Has de ser competitiu i satisfer les normes de la potència, una cosa endiastradament difícil. Quan jeuen amb una dona superjove, la feina és seva per a estar a l'altura dels estàndards sexuals. I aquest és el petit secret brut del qual els homes no parlen.

—Així, doncs, on paren les alegries de la vellesa?

—Bé, el fet és que, del sexe, se'n pot treure molt més plaer.

—Com dieu?

—Sí, sí. El que passa és que no en necessites tant. La gent gran no en necessita a totes hores, però si s'hi posa, pot gaudir-ne més. Perquè amb l'edat et vas trobant més i més amb tu mateix, ja no has de fingir res.

—Ho creieu de debò?

—En les meves entrevistes he comprovat que la gent gran es preocupa menys d'allò que els altres pensen. I pot ser molt agradable, quan has abandonat tota mena de curses i et bases més en tu mateix, aprofitar les possibilitats de fer una vida nova i interessant.

"Les dones que ara es fan grans tenen trenta anys de moviment feminista al darrere. I no es limiten a dir 'passi-ho bé' en veu baixa. Espereu, ja ho veureu. Continuaran marcant aquesta societat."

"La crisi econòmica ha provocat que sovint les dones siguin les úniques de la família que encara tenen feina."

—Parleu d'unes poques persones felices, les riques i sanes.

—No m'ho invento pas jo. El noranta-cinc per cent de persones de més de seixanta-cinc anys als Estats Units no viuen en llars de vells. La imatge del pobre vell malalt es basa en uns quants dissortats, en una minoria.

—Tot sovint els vells diuen, cíncics i realistes: si et despertes al matí i no et fa mal res, és que ets mort.

—Escolteu-me: jo tinc setanta-tres anys. Aquesta nit no he dormit, però tinc tanta energia com sempre i em desempallego força bé en aquesta conversa.

—Però el món no és fet només de Betties Friedan!

—Les dones que ara es fan grans tenen trenta anys de moviment feminista al darrere. I no es limiten a dir "passi-ho bé" en veu baixa. Espereu, ja ho veureu. Continuaran marcant aquesta societat.

—Malgrat el seu optimisme, passem un temps molt dur, tant les dones grans com les joves. La jove feminista Susan Faludi veu les dones a la defensiva. Diagnostica un backlash, una nova lluita dels homes més aferrissada pels privilegis tradicionals.

—És cert; aquesta reacció contra les dones existeix. Les dretes conservadores tornen a anar en plena avançada als Estats Units, i reconec que em preocupa molt. Té molt a veure amb la recessió. La crisi econòmica és seriosa, hi ha acomiadaments en massa i els homes, en la seva autoconcepció, se senten insegurs. De cop

Fins a un **10 %** d'**Ajuda** a la Inversió

**Per a petites i mitjanes empreses industrials,
de la Comunitat Valenciana.**

Que realitzen inversions orientades al desenvolupament,
la innovació i la diversificació.

Poden obtenir fins a un 10% de l'import de
la inversió que es duga a terme tot acollint-se al
"Programa d'Ajuda a la Inversió" engegat per
la Generalitat Valenciana mitjançant l'IMPIVA
i les Cambres de Comerç de la
Comunitat Valenciana.

Data límit: 31 de març 1995

INFORMACIÓ Y PRESENTACIÓ DE SOL·LICITUDS:

Camara Oficial de Comerç i Indústria d'ALCOI
Av. Puente San Jorge, 3 - 3º. 03803 ALCOI
Tel.: 96 - 533 08 04. Fax: 96 - 533 08 47

Camara Oficial de Comercio, Industria y Navegación de ALICANTE
San Fernando, 4 . 03002 ALICANTE
Tel.: 96 - 520 11 33 - 520 19 63 - 520 12 35. Fax: 96 - 520 14 57

Camara Oficial de Comercio, Industria y Navegación de CASTELLON
Hermanos Bou, 79 . 12003 CASTELLÓN
Tel.: 964 - 35 65 00. Fax: 964 - 35 65 10

Camara Oficial de Comercio e Industria de ORIHUELA
Av. La Vega, 22 Entlo. 03300 ORIHUELA
Tel.: 96 - 674 35 02 . Fax: 96 - 674 21 40

Camara Oficial de Comercio, Industria y Navegación de VALENCIA
Poeta Querol, 15 . 46002 VALENCIA
Tel.: 96 - 351 13 01. Fax: 96 - 351 63 49 - 351 35 58

CONSEJO DE CAMARAS OFICIALES DE
COMERCIO, INDUSTRIA Y NAVEGACION
DE LA COMUNIDAD VALENCIANA

GENERALITAT
VALENCIANA
la Comunitat

IMPIVA

PLA DE MILLORA DE LA QUALITAT I LA SEGURETAT INDUSTRIAL

La implantació de mecanismes que regulen la qualitat i que afavoresquen la seguretat de les persones s'està mostrant com una opció excel·lent de sistematització en la gestió dels processos i productes en l'àmbit de les PIME.

-Aquesta sistematització, en el marc de la qualitat total, facilita l'optimització dels recursos de les empreses i posa les bases per a mantenir i millorar la seua posició competitiva.

-Per tal d'impulsar la incorporació de sistemes de garantia i l'apropament als models de qualitat total, es va a desenvolupar un Pla de Qualitat i Seguretat Industrial.

Els objectius del Pla de Millora de la Qualitat i la Seguretat Industrial són:

-Promoure el coneixement de la qualitat total com una opció estratègica eficaç i eficient i adoptar-lo com a mecanisme de sistematització.

-Millorar els nivells d'implantació de la qualitat total en les empreses per mitjà de l'optimització dels sistemes d'avaluació i el desenvolupament de tasques de formació.

-Consolidar la capacitat d'assegurament de la qualitat de la indústria valenciana.

PROGRAMA DE SUPORT A LA DIFUSIÓ DE LA CULTURA DE LA QUALITAT

Beneficiaris: Institucions sense finalitat de lucre, entre les finalitats de les quals estiga ajudar a millorar la gestió de la qualitat i que tinguen l'àmbit d'actuació a la Comunitat Valenciana.

Ajudes: Fins al 100% del cost del projecte.

Objectiu: Ajudar les actuacions orientades a fomentar la qualitat, que estimulen la incorporació d'eines per a la gestió en empreses de la Comunitat Valenciana.

PROGRAMA DE SUPORT A LA REALITZACIÓ D'AUDITORIES DE QUALITAT

Beneficiaris: Empreses industrials instal·lades a la Comunitat Valenciana.

Ajudes: Fins al 50% del cost del projecte, que no podran superar la quantitat d'un milió de pessetes (1.000.000 Ptes).

Objectiu: Ajudar a la realització d'auditories i diagnosis relatives a la qualitat de gestió de processos i productes exigibles per a la implantació i el seguiment d'un sistema de qualitat, derivades d'un procés d'assegurament segons normes, de l'accés a un premi a la qualitat exigides per un client o un proveïdor com a part d'un procediment de gestió de les relacions de subcontractació comercials.

PROGRAMA DE SUPORT A LA IMPLANTACIÓ DE SISTEMES DE QUALITAT

Beneficiaris: Empreses industrials instal·lades a la Comunitat Valenciana.

Ajudes: Fins al 50% del cost d'actuacions d'assessorament extern, d'activitats de formació específica i altres despeses associades al projecte. Subvenció de fins al 25% del cost d'equipaments o inversions no productius associats simultàniament a la implantació o manteniment del sistema de qualitat.

No s'ajudarà els projectes que suposen despeses i inversions inferiors als tres milions de pessetes (3.000.000 Ptes).

Objectiu: Ajudar a la implantació de sistemes de qualitat en els àmbits de la gestió del producte i dels processos, capaços d'optimitzar l'eficiència i l'eficàcia dels recursos materials i humans en el marc d'una política de qualitat total.

PROGRAMA DE SUPORT A L'ASSEGURAMENT DE LA QUALITAT SEGONS NORMES

Beneficiaris: Empreses industrials instal·lades a la Comunitat Valenciana.

Ajudes: Fins al 50% del cost elegible del projecte. Les ajudes no podran superar els tres milions de pessetes (3.000.000 Ptes).

Objectiu: Ajudar les actuacions que porten a l'assegurament segons normes dels sistemes de qualitat en els àmbits de la gestió del producte i dels processos, així com aquelles que en permeten la difusió.

TERMINI DE PRESENTACIÓ DE SOL·LICITUDS:
Fins al 31 de març de 1995

INFORMACIÓ Y PRESENTACIÓ DE SOL·LICITUDS:
IMPIVA. Institut de la Petita i Mitjana Indústria Valenciana.
Pl. Ajuntament, 6 46002 - VALENCIA
Tel. (96) 398 62 00 Fax (96) 398 62 01
DELEGACIÓ IMPIVA ALACANT
Av. Esportista Míriam Blasco, s/n 03016 - ALACANT
Tel. (96) 515 20 00 Fax (96) 515 22 70

PLA CO FINANÇAT
PEL LEI DE MITJANÇANT EL
PROGRAMA GENERALITAT DE LA
COMUNITAT VALENCIANA 94/99

IMPIVA
GENERALITAT
VALENCIANA

ARXIU

i volta hi ha homes blancs, acostumats a l'èxit, amb títol universitari, que perillen existencialment... per primera vegada des dels anys 30.

—*I d'aquí vindria aquest aferrissament?*

—D'aquí ve aquest odi, aquesta ràbia contra les dones, perquè tot d'una el sou de les dones és cada cop més important per a la família. Les ocupacions de la dona, unes feines mal pagades en l'àrea de serveis i a temps parcial, són menys amenaçades. Sovint són les dones les úniques de la família que encara tenen feina.

—*Susan Faludi veu una mena de conjuració dels homes contra les dones.*

—En això s'equivoca. No ha entès la dimensió política i econòmica de tot plegat. Posem per cas el seu debat sobre les molèsties d'ordre sexual a la feina. Està molt bé que finalment deixem clar que no es pot fer. Però això només és un indicatiu. La meua por és que aviat no ens trobem, una altra vegada, amb allò de les dones a casa, a la cuina i a la capella; que el que havíem combatut no es torni a imposar.

—*Una eterna guerra entre els sexes, doncs?*

—No, això no. No podem lluitar fins a la fi contra els homes, sinó només conjuntament amb ells. Ens calen llars d'infants, feines a temps parcial, horaris de treball més reduïts per a homes i dones. Perquè nosaltres encara anem molt endarrerits, als Estats Units.

—*Susan Faludi us retreu que afalagau els homes. Al seu parer, trepitgeu el moviment que vos mateixa vau ajudar a fundar.*

—Si algú ha trepitjat res, no he estat pas jo! Jo encara em dic feminista, i amb orgull; estic orgullosa del moviment feminista. Considero que és el moviment més amant de la vida, el més encoratjador d'aquest segle.

—*Hi ha una nova generació de dones, les gírlies, que ja fa temps que se'n riu, del feminisme. Els seus ídols són estrelles del pop com ara Madonna o Courtney Love. Diuen que l'allibe-*

“No podem lluitar fins a la fi contra els homes, sinó només conjuntament amb ells. Ens calen llars d'infants, feines a temps parcial, horaris de treball més reduïts per a homes i dones.”

“Homes i dones tenen un aparell sexual diferent, d'acord. Així i tot, hem de ser conscients que entre els homes mateixos i entre les dones mateixes a vegades hi ha diferències més grans que no les del sexe.”

rament de la dona ha passat a la història. Diuen: “No em llevo cada matí per agrair al moviment feminista tot el que m'ha facilitat. Tampoc no dono les gràcies cada dia a l'inventor de la llum elèctrica”.

—Aquestes noies es pensen que ja s'ha aconseguit tot i han perdut les ganes de bregar, de lluitar. Esperem que no s'equivoquin i que ens en puguem refiar en el moment que calgui.

—*Per a aquestes noies de vint anys el feminisme significa manca de diversió: jerseis de cotó poc atractius, mal humor, gens de sexe...*

—Això és un error capital. Sense el moviment feminista, aquestes gírlies no tindrien la llibertat que ara tenen. No, jo insisteixo en la meua definició de feminisme. Tinc dret a ser frívola, la moda també m'interessa molt i ningú no em dicta que m'hagi de vestir com una nina de drap. D'una altra banda, el moviment feminista no va tan malparat; hi ha prou enquestes que proven que les dones continuen identificant-se amb els objectius de la igualtat de sou, el dret de l'avortament i l'emancipació en general.

—*Però no pas amb la paraula “feminisme”.*

—Això és, sobretot, conseqüència de catorze anys de política conservadora al govern. Des d'aleshores, “feminisme” és una paraula bruta.

—*Continueu essent considerada la “mare del moviment feminista”, però ja fa temps que no hi aneu en primera fila. Pèrdua d'estima...?*

—No us amoïneu, en rebo prou, d'estima. Si anéssiu amb mi pels carrers dels Estats Units, veuríeu la mà de gent que s'atura a parlar amb mi.

—*Però el 5 d'abril del 1992, en la gran manifestació pel dret de l'avortament, no anàveu al davant.*

—I el mal que em va fer! Tant de mal! Escolteu, jo sóc valenta quan es tracta de veritables enemics... Ara, una cosa així és un sentiment molt lleig. No en sé el motiu: tensions polítiques, enveja?

—*Les dones són emocionals, són més tendres, més cordials, sobretot entre elles. Això diu el clixé.*

—Homes i dones tenen un aparell sexual diferent, d'acord. Així i tot, hem de ser conscients que entre els homes mateixos i entre les dones mateixes a vegades hi ha diferències més grans que no les del sexe. Les dones no són bàsicament més agradables entre elles, i en una època com aquesta són molt contrària a dividir les persones per raons de biologia. Actualment molts racistes afirmen que podrien demostrar que els negres són més curtets. És possible que no triguí a venir algú que digui el mateix de les dones. I si arriba aquest moment, espero que les gírlies també s'adonaran que s'ha acabat la broma. En tot cas, jo no sóc pas massa vella per lluitar.

©Der Spiegel-EL TEMPS

Traducció: Carme Gala